

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

מסעי

(חלק כג שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וחמש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע חג הסוכות, יאי"ז תשרי, ה'תשפ"ה (ב)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2024
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

מסעי ב

שייכות לאהרן קדוש ה', כמ"ש, הללו א"ל בקדשו".

ומהא גופא שהירושלמי מקשר את אמירת קכ"ג פעמים הללוי' כנגד שנותיו של אהרן עם הפסוק, הללו א"ל בקדשו – שההלול צריך להיות „בקדשו” – מובן, שהשייכות דאהרן לאמירת הלל אינה רק ענין של מספר (ששניהם מספרם קכ"ג), שהוא ענין חיצוני בלבד⁷, אלא שיש ביניהם שייכות בתוכן: אמירת הלל צריכה להיות קשורה עם „קדשו”, שהוא ענינו של אהרן; ואדרבה – זוהי הסיבה לכך שהם שווים במנינם.

וצריך להבין: מהי השייכות דענית הללוי' (בהלל) לאהרן⁸?

ב. ענין זה (שקכ"ג פעמים הללוי' הם כנגד שנותיו של אהרן) הובא בספר הרמב"ם, בהלכות אמירת הלל (שקבע הרמב"ם מקומן⁹ בהלכות חנוכה¹⁰), בתוך דבריו אודות מנהג אמירת ההלל „בימי חכמים הראשונים”, וזה לשונו:

אחר שמברך הגדול שמקרא את ההלל מתחיל ואומר הללוי' וכל העם עונין הללוי' וחוזר ואומר הללו עבדי ה' וכל העם עונין הללוי' וחוזר ואומר הללו את שם ה' וכל העם עונין הללוי'

א. בענין מספר שנות חיי אהרן הכהן הנזכר בפרשתנו בפסוק בפני עצמו¹¹ – „ואהרן בן שלש ועשרים ומאת שנה במותו בהר ההר” – איתא בירושלמי¹²: מאה ועשרים ושלש פעמים שישראל עונין הללוי' (באמירת הלל)¹³ כנגד שנותיו של אהרן.

מהו הקשר דעניית „הללוי'” ל„שנותיו של אהרן”? מבואר בירושלמי שם¹⁴: הללוי' הללו א"ל בקדשו¹⁵, לאהרן קדושו, לאהרן קדוש ה¹⁶. והיינו, שההלולו של הקב"ה יש לו

1) לג, לט. וראה לקו"ש ח"ח ע' 198. ח"ח ע' 411, ד"ל רמז בדבר מה שדוקא כאן נכתב זמן מותו – ר"ח מנ"א (וכן מנין שנות חיי) – ולא לעיל בפ' חוקת (כ, כג ואילך) בעיקר מקום סיפור מותו ובפרטיות – שהוא משום שהפרשה נקראת תמיד בר"ח מנ"א או בסמיכות אליו.

2) שבת פט"ז ה"א. ועד"ז במס' סופרים פט"ז ה"ב. מדרש תהלים (ומדרש תהלים באבער) מזמור כב, ד. ילקוט שם. ילקוט המכירי שם. בעל העיטור הלכות ערכה (הלל) – רמב"ם הל' חנוכה פ"ג ה"ב (כדלקמן בפנים).

3) ראה קרבן העדה ושירי קרבן לירושלמי שם. כסא רחמים השלם (להחיד"א) למס' סופרים שם.

4) ובמדרש תהלים באבער שם: יראי ה' הללוהו (תהלים כב, כד) וכתוב יראו את ה' קדושו (שם לד, י) ואהרן נקרא קדוש שנאמר לאהרן קדוש ה'.

ובמדרש תהלים שלפנינו (ועד"ז בילקוט ובילקוט המכירי. וכן הובא בעל העיטור שם): יראו את ה' קדושו כו' (ולא הובא בתחלה הפסוק יראי ה' הללוהו). ולכאורה לפי זה אינו מובן ההמשך. וצ"ע.

5) תהלים קג, א.

6) שם קו, טז.

7) ראה שער היחודה"א ספ"ז (פד, ב).

8) וראה כסא רחמים שם – ביאור בזה ע"פ קבלה.

9) וראה לקמן בפנים סעיף ז – טעם הדבר ע"ד הרמז.

10) פ"ג ה"ב.

ויש לומר נקודת הביאור בזה:

כוונת הרמב"ם בהבאת סימן זה היא לרמז מהו גדר ענייית הללו', שכל אותן קכ"ג פעמים דעניית הללו' פועלות יחד ענין פפ"א (בדוגמת שנותיו של אדם אחד)¹⁵, וממילא, בהכרח להשלים את מלוא המספר דקכ"ג עניות, אשר יוצרות ומהוות יחדיו תוכן מיוחד (כנגד שנותיו של אהרן), והמחסיר עניית הללו' פעם אחת, החסיר ב"שלימות" הענין.

מהי ההסברה בזה, שקכ"ג פעמים ענייית הללו' מהוות כולן יחד ענין אחד?

וכן: כיון שהסימן הוא „שנותיו של אהרן“, מובן מזה, שהדבר קשור לענינו של אהרן¹⁶. שייכות זו מהי?¹⁷

ג. ויובן זה בהקדם שיטת הרמב"ם בסדר אמירת הלל — שכתב¹⁸ (בנוגע למנהג האמור שהי' „בימי חכמים

(15) דמה שפירש מספרם (קכ"ג) מפני שעי"ז אפשר לברר באיזה מקומות צריכים לענות, מכיון שלא פירט הרמב"ם מי הן „כל דבר“, ועי' „הסימן“ אחד מדגיש שהם ענין אחד.

(16) דעפ"ז יומתק שהוא סימן ע"פ תורת אמת. וכמו בהל' סנה' שם שהרמב"ם מבאר את הסימן — „ולקו זרים“. וגם בהקדמה שם — ראה רמב"ם ספר המדע (ירושלים, תשכ"ד) בשינויי נוסחאות, שיש גירסא שהביא ראיות מפסוקים על הקשר בין הסימן לנסמן.

וזה שבנדו"ד לא הביא הרמב"ם שום פסוק וכו' (דלא כבירושלמי דלעיל), י"ל שהשייכות לענינו של אהרן פשוטה כל כך, שלא הוצרך הרמב"ם להוסיף ביאור.

(17) ביאור ע"פ קבלה — ראה לקוטי לוי יצחק לזחר (ויחי) ע' רה ואילך. וראה חת"ס לסוכה לה, ב.

(18) הל' חנוכה שם סוף הי"ד.

וחוזר ואומר יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם וכל העם עונין הללו', וכן על כל דבר, עד שנמצאו עונין בכל ההלל הללו' מאה ושלוש ועשרים פעמים, סימן להם שנותיו של אהרן.

וצריך להבין: ידוע שספר יד החזקה להרמב"ם הוא ספר „הלכות הלכות“¹¹, דהיינו שאין הרמב"ם מביא בספרו כי אם עניני הלכה (ולא עניני דרוש או סיפור דברים), ובלשון היעב"ץ¹²: ודברים שאין יוצא מהם דין מהדינים ולא מוסר והנהגה וידיעה הצריכה אין מדרכו ז"ל להטפל בהם בחיבור זה — וא"כ לשם מה הביא הרמב"ם סימן זה?

והנה בפשטות הטעם להבאת סימנים הוא להועיל לזכרון. ובנדון דידן — לזכירת מספר הפעמים דעניית ההלל (וי"ל שזהו במקום שהמספר אינו מספר רגיל)¹³. אבל דוחק לפרש שמפני זה לחוד הביא הרמב"ם סימן זה, שהרי אין דרכו של הרמב"ם בספרו יד החזקה להביא סימנים לשם זכירת המספרים שמביא¹⁴.

ולכן מסתבר לומר, שסימן זה הוא גם הלכה.

(11) לשון הרמב"ם בהקדמתו ל"ד".
(12) בחידושים וביאורים לרמב"ם הל' ביהב"ח רפ"ד.

(13) ועי"ד שהביא בסוף הקדמתו הנ"ל סימן לרמ"ח מ"ע ושס"ה מל"ת (אבל ההקדמה אינה „הלכות הלכות“ — ואדרבא). וכן בהל' סנה' ספי"ט (סימן למספר הלוקין).

(14) להעיר מיד מלאכי (כללי הרמב"ם אות לד) שנקט הרמב"ם בכ"מ מנינא, שהוא סימן לזכירה (וראה אגרת תחז"מ להרמב"ם (ע' עד — בהוצאת קאפח): וסכמנום במספר .. מפני שחשתי שמא ישמט אחד מן המעתיקים מן המספר ויאמר האומר לא הזכירה).

(דלא כדעת ראשונים אחרים²², שעניית הללו'י היתה רק בפרק ראשון של הלל, ואילו בשאר הפרקים ענו את התיבה שבראש אותו הפרק);

(ב) ישנו מספר מסוים של עניות הללו'י ("סימן להם שנותיו של אהרן"), היינו שבהכרח להשלים את המספר דקכ"ג פעמים.

ד. והביאור בזה:

בנוגע לסדר העני' בשעה שגדול מקריא את ההלל, הקשה המאירי²³: מהו הצורך בעניית הללו'י – הרי אפשר לצאת ידי חובה (דאמירת הלל) בשמיעה משליח הצבור (דשומע כעונה²⁴)? ותירץ, שהלל "כעין תפלה הוא", ובתפלה הכלל הוא²⁵ ש"אין אדם מוציא ידי חבירו בה". אלא שמאחר ש"אינה תפלה גמורה" הקילו, שאין צריך לומר את כל ההלל (כמו בתפלה), אלא די בעניית הללו'י או כיו"ב.

אמנם מדברי הרמב"ם שכתב לגבי המנהג, "ובו ראוי לילך", משמע, שאין זו קולא (שהרי מובן, שא"כ הי' ראוי יותר שלא לסמוך על קולא) ולומר את כל ההלל).

ולכן י"ל, שלדעת הרמב"ם העניות הללו'י פועלות שיהא נחשב הדבר ממש כאילו אמרו העונים בעצמם את (כל) ההלל. וע"ד שמצינו בעניית אמן על ברכה, ש"העונה אמן אחר המברך

אנציקלופדי' תלמודית כרך ט ערך הלל (ע' תי ואילך).

22 תוס' ר"ן וריטב"א וכו' – ראה אנציקלופדי' שם.

23 סוכה שם.

24 ראה סוכה שם, ב.

25 ראה ירושלמי ברכות פ"ג ה"ג.

(הראשונים): זה הוא המנהג הראשון ובו ראוי לילך.

ולכאורה אינו מובן: מבואר במפרשי הש"ס¹⁹, שהטעם למנהג הנ"ל "בימי חכמים הראשונים" הי' מצד מיעוט הידיעה בזמן ההוא, שהיו הרבה "אינם בקיאים" שהוכרחו לצאת ידי חובת אמירת הלל ע"י שליח הצבור.

וא"כ הכיצד כתב הרמב"ם ש"ראוי לילך" במנהג זה, ולא ש"ראוי" שכל א' יאמר הלל בעצמו²⁰?

ומזה גופא מוכח שלדעת הרמב"ם, הנה אע"פ שסיבת התקנה (בסדר אמירת הלל) היתה מחמת אותם ש"אינם בקיאים" – נקבע סדר האמירה באופן כזה, שע"ז לא יחסר מאומה באמירה (גם של הבקיאים), והדבר ייחשב להם כאילו אמרו בעצמם את כל ההלל.

ויש לומר, שהטעם לזה מובן מדברי הרמב"ם בפסק ההלכה שלו בסדר אמירת הלל, שכתב אשר:

(א) עניית העם היא – הללו'י²¹

19 לסוכה לה, סע"א ואילך.

20 ואינו דומה לחזרת הש"ץ שבכל אופן צריכים לקיים תקנת חכמים, אף אם כולם בקיאים (שו"ע אדה"ז אר"ח סכ"ד ס"ד. וש"נ) – כי התם הבקאים צריכים להתפלל, משא"כ כאן שלא כתב הרמב"ם שהבקאים יאמרו הלל (גם) בעצמם.

לכאורה אפ"ל שמצד "ברב עם הדרת מלך" טוב יותר לצאת ע"י הש"ץ (ע"ן שו"ע אדה"ז אר"ח סרי"ג ס"ו. שם סני"ט ס"ד. אנציקלופדי' תלמודית ערך "ברב עם הדרת מלך") – אבל צ"ע אם אפשר לומר כן בנוגע להלל שהוא כמו תפלה (ראה שו"ע אדה"ז סני"ט שם), כמ"ש במאירי שהובא לקמן סעיף ד.

21 וכדעת רש"י סוכה שם. מאירי שם. וראה

העונה „כאומר הלל“, מובן, שתוקנה על כך נוסחא (— נבחרה תיבה) שיש לה שייכות (לכל ולכללות) ההלל — ע"ד עניית „אמן“ (מלשון אמת³⁰), הפועלת שיהי העונה „כמברך“.

ולכן נקט הרמב"ם שענו „הללו" על כל דבר" (ולא — ראשי הפרקים) — לפי שאמירה זו מבטאת את התוכן הכללי והעיקרי של ההלל.

ומאחר שהמכוון דסדר זה הוא, כדי שייחשב הדבר לעונים כאילו אמרו את כל ההלל בעצמם — מובן, שנדרשים לזה כל הקכ"ג פעמים דעניית הללו", ולכן הביא הרמב"ם את הסימן (כנ"ל ס"ב).

ו. עפ"ז תוכן גם השייכות דעניית הללו" של העם לאהרן, וכן — ל„שנותיו של אהרן“:

ענינו של אהרן הוא — „אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה“³¹ — אחדות כלל ישראל.

וענין זה של אהרן מגלה התורה בקשר עם מנין שנות חייו: בשעת מותו, בהיותו בן קכ"ג שנה, כתיב³² „ויבכו גוי כל בית ישראל“, וביארו חז"ל³³, שבזה הי' אהרן אפילו יותר ממה, לפי שענינו הי' „רודף שלום כו“.

וזהו הקשר בין עניות הללו" ל„שנותיו של אהרן“, שכן

(30) ראה שבועות לו, א וברש"י שם. שו"ע אדה"ז או"ח סקכ"ד ס"ט. אנציקלופדי תלמודית כרך ב ערך אמן.

(31) אבות פ"א מ"ב.

(32) חוקת כ, כט.

(33) אבות דר"ג פ"ב, ד. ובכ"מ. הובא ברש"י עה"ת שם.

הרי זה כמברך²⁶: השומע ומכוון לצאת מבלי לענות אמן, יוצא אף הוא ידי חובתו, אבל אינו נחשב „כמברך“. ואילו כשעונה אמן, „הרי זה כמברך“.

פירוש הדברים: לשיטת המאירי, העניות דהללו" וראשי הפרקים הן (לא חידוש בעצם חיוב אמירת הלל, אלא) תקנה נוספת, ובלשוננו²⁷: „כדי להפליג בהערת השמחה“; והיינו, שאפשר לצאת ידי חיוב אמירת הלל בשמיעה מדין שומע כעונה²⁸, אבל כדי שתהי' שמחה, בהכרח להשתתף באמירה בפועל, וזאת ע"י עניות הללו" כו'.

אמנם הרמב"ם סבירא לי, שעניית הללו" כו' (אינה ענין צדדי בחיוב אמירת הלל, אלא) היא חלק מחיוב אמירת הלל: ענין השמחה שבחיוב דהלל פועל חיוב על הכל לומר את (כל) ההלל, ולכן תקנו את העניות כו' כדי שכל א' יהי' „כאומר הלל“. ומהאי טעמא זהו מנהג ש,בו ראוי לילך²⁹.

ה. כיון שעל העניות לפעול שיהי'

(26) רמב"ם הל' ברכות פ"א הי"א. וראה כס"מ שם. שו"ע אדה"ז או"ח סוף סימן רא.

(27) סוכה שם — בטעם שבתפלה מוציא את שאינו בקי כשישנו שם מתחלה ועד סוף, ובהלל הצריכו לענות הללו" כו'.

(28) ראה גם ערוך לנר סוכה שם ד"ה הוא אומר הושיעה נא (בדעת כמה ראשונים): דמה שאמרו הללו" לא חשיב כעונה ולא יצאו רק מטעם שמיעה.

(29) והא שבזמן הש"ס כבר הי' המנהג שהבקיאים אמרו הלל עם הש"ץ (ראה סוכה שם. רש"י ותוס' שם) — אולי י"ל שהוא ע"ד ברכות ק"ש שחששו שמא יפנה לבבו לדברים אחרים (שו"ע אדה"ז או"ח סוף סימן שם. וש"נ. אנציקלופדי תלמודית ערך ברכות ק"ש בסופו).

בהלכות חנוכה³⁷, ולא במקומם הראוי לכאורה – בהלכות תפלה³⁸?

ועל פי הנ"ל יובן: ע"פ הביאור האמור נמצא, שא' הענינים העיקריים באמירת הלל (לפי המנהג הראשון, אבל זה אשר „בו ראוי לילך“) הוא אחדות ישראל – מה שכל ישראל יחד עומדים במצב של שלום בתכלית, עד לאחדות שלימה.

וזהו הסיים והחותם (ד„הכל הולך אחר החיתום“³⁹) דהלכות חנוכה, „שכלל⁴⁰ התורה ניתנה לעשות שלום בעולם“⁴¹.

ח. איתא בגמרא⁴² ש„ביקש הקב"ה לעשות חזקי' משיח", אלא שמאחר ש„עשית לו כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניך“, על כן לא הי' הוא זה שגאל את ישראל.

ומזה מובן – שהרי מרובה מדה טובה כו'⁴³ – שהענין דאמירת הלל ושירה על ניסים מקרב ומביא את הגאולה.

(37) ואולי יש לומר טעם הדבר (ע"ד הפשט), משום שחיוב הלל בחנוכה הוא חלק מעצם המצוה והתקנה דחנוכה (כלשון הרמב"ם (פ"ג) ה"ג. וראה שבת כא, ב): התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת הימים האלו . . ימי שמחה (והלל), משא"כ בשאר הימים הוא חיוב נוסף על עצם ענין וקדושת היום וכיו"ב.

(38) ויתר על כן: בהלכות תפלה (פ"ט הי"ב. פ"י"ב ה"כ), בביאור סדר התפלה בימים שיש בהם תפלת מוסף, לא הזכיר חיוב אמירת הלל ביו"ט.

(39) ברכות יב, א.

(40) ועפ"ז כל התורה נעשית באחדות – ומטרה אחת „לעשות שלום בעולם“.

(41) וראה לקו"ש חט"ו ע' 372 ואילך – ביאור הקשר ד„כל התורה“ ו„שלום“ לחנוכה.

(42) סנהדרין צד, א.

(43) סוטה יא, א. וש"נ.

[נוסף לזה שסיבת התקנה היתה עבור „אינם בקיאים“ – בדוגמת אהרן שהי' „אוהב את הבריות (הרחוקים מתורת ה' ועבודתו)³⁴ ומקרבן לתורה“ – הנה עוד זאת]

החידוש דתקנה זו הוא, שתמורת זה שכל א' יאמר הלל לעצמו, מתאחדים כל ישראל באמירת הלל אחת.

ויתירה מזו: כיון שהעניות פועלות שיהי' הדבר נחשב כאילו כל אחד ואחד אומר את כל ההלל, נמצא שזוהי אחדות אמיתית³⁵:

כאשר השומעים יוצאים ידי חובתם רק באופן ד„שומע כעונה“ – עדיין אין זו שלימות האחדות. דאע"פ שכולם יוצאים ידי חובתם ע"י אמירת הלל אחת, הרי זה באופן שקיום מצות הלל אינו שווה בכולם: א' (הש"ץ) מקיימה ע"י אמירה, וכל השאר רק שומעים („מקבלים“) מן הש"ץ ויוצאים ידי חובתם באמירתו³⁶.

משא"כ ע"י עניות הללו נעשה ענין ההלל באופן השווה בכולם – אמירת הלל; וזה גופא הוא באופן של אחדות: האמירה האחת של הש"ץ היא האמירה של „כל העם“ ה„עונין“.

ז. על פי כל הנ"ל יש לומר, שזהו גם הביאור – בדרך סימן ורמז – בשאלה כללית ברמב"ם כאן: מפני מה קבע הרמב"ם מקומם של דיני הלל

(34) תניא פל"ב.

(35) ראה תניא שם: אב אחד לכולנה כו' וק שהגופים מחולקים כו' ואחיה אמיתית.

(36) ראה שו"ע אדה"ז סו"ס רא וסרי"ג שם.

נזכה בקרוב ממש לאמירת השירה
העשירית⁴⁶ דלעתיד לבוא, ויתירה מזו
— באופן דשיר חדש⁴⁷, בגאולה
האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

(משיחות ש"פ מסו"מ תשל"ז,

ש"פ מסעי תשמ"א)

ויהי רצון, שע"י בירור ההלכה
בהלכות הלל,
וכן ע"י (המעשה הוא העיקר —)
השבח וההילול להקב"ה על כל הנסים
שעושה לישראל, שבהם רואים בגלוי
אשר "יד ה' עשתה זאת"⁴⁴, "כי ה'
אלקיך הוא הנותן לך כח לעשות
חיל"⁴⁵,

(46) בסוג אחד עם הט' שקדמו. ויש בה עילוי

נוסף: שיר (ל' זכר — ענין) חדש — כבמכילתא

עה"פ אז ישיר הובאה בתוס' שבהערה הבאה.

(47) ראה תוד"ה ה"ג, פסחים קטז, ב.

(44) ישע"י מא, כ.

(45) עקב ת, יח.

